

DE SLUISMEESTER VAN VEURNE

Zou het ranke, fijne Veurne nu ook ondergaan in asch en puin...

Wij weten, dat het de zetel van het groot hoofdkwartier was, dat zijn intrek had genomen op het stadhuis.

Het groot hoofdkwartier is het hoofdbestuur van het leger, het centraal organisme, dat de plannen ontwerpt, de veldslagen beveelt, wijzigt, afbreekt, dat de troepen bevoorraadt in materiaal, levensmiddelen, dat de verschillende diensten inricht, wijzigt naar de omstandigheden en dus een geweldige verantwoordelijkheid bezit. Het groot hoofdkwartier is de staf van den vorst, en heeft nog twee hoofddiensten naast zich, dien van het geschut en dien van de genie.

Er zijn vier afdeelingen: deze voor de militaire operatie's, de krijgsplannen, de gevechten, de kantonnementen; de tweede moet alle mogelijke inlichtingen verzamelen, vooral betreffende den vijand en ontvangt ze van de spionagediensten, de luchtvaart enz.; de derde afdeling beheert het materiaal, en de laatste het vervoer.

Het groot hoofdkwartier is in verbinding met de troepen door stafofficieren, estafetten, telegraaf, ook draadlooze, door telefoon, vliegtuigen, duiven.

Al deze middelen werden tijdens den oorlog veel verbeterd, vooral na den slag van den IJzer, toen onmiddellijk aan de reorganisatie van ons leger gearbeid werd.

Het groot hoofdkwartier vertrok den 4den Augustus uit Brussel naar Leuven en vestigde zich daar op het stadhuis, waar het de veldslagen bij Luik, Ormaal-Gussenhoven, Halen, Tienen, dus den weerstand aan de Maas en de Geete bestuurde. Den 19en Augustus volgde de aftocht naar Antwerpen en begaf het groot hoofdkwartier zich naar deze stad, in de bureelen van het provinciaal gebouw, op de Schoenmarkt. 't Waren de dagen van den eersten uitval: 26 tot 27 Augustus. Het gelastte den 9en September den tweeden uitval, waarbij de voorwacht onzer troepen Leuven bedreigde. De groote staf trok naar Lier.

Dat gaf me geen kleine beroering in

de Nethestad, toen het gerucht de ronde deed: «De Koning is hier!» Men had kort voor den oorlog plannen gemaakt om een eeuwfeest van St-Gummaris te vieren en reeds de belofte verkregen dat Zijn Majesteit dan Lier zou bezoeken. Maar de oorlog verstoorde het goede, vreedzame leven in 't oude, bevallige stedeke, dat nu als voorpost van de fortelinie, plots daverde van 't krijgsgewoel. En ziet, de Koning kwam thans in gansch andere omstandigheden. Hij logeerde bij den burgemeester, die reeds den besten kok der stad ontbood, doch van dezzen diensten moest afzien, toen hij vernam, hoe sober de opperbevelhebber van ons leger leefde. Een groote menigte stond steeds op de Markt, en vroeg zich af, wat er daar op het nu zoo geheimzinnig stadhuis wel gebeuren mocht; en men keek naar de vreemde officieren, Franschen, Engelschen, Russen; en men vertelde, hoe de haarkapper van den Antwerpschen steenweg verschoot, toen men hem plots roepen kwam om den Koning te scheren en hij een klant met half gekuischt gezicht liet zitten... Men zag dan geblinddoekte Duitsche officieren verschijnen, het stadhuis binnen leiden en weer verdwijnen; men had deernis met de honderden vluchtelingen, welke uit het Oosten en Zuiden kwamen en over hun schamele groepen al de oorlogsellende medebrachten en deze afschilderden met hevige gebaren.

Den 25en September was het groot hoofdkwartier weg; het reisde nu naar het stemmige Temsche aan de Schelde, eens de ontspanningsplaats der Sinjoren. Men voorzag een derden uitval naar Dendermonde, Willebroek.

Een ernstiger gebeurtenis deed zich voor: de vijand sloeg het eigenlijk beleg voor Antwerpen. Weer verhuisde de voorname staf, en wel naar Kontich, daar de aanvallen in den sektor van Waalhem, Kathelijne-Waver, Lier plaats hadden. Een dag slechts verbleef het hoofdkwartier in het dorp; den 29en was het weer te Antwerpen, in de bureelen van de Kipdorp-kazerne.

Dan brak de treurige tijd van den aftocht aan. Den 5en zetelde het groot

hoofdkwartier te St-Nikolaas op het stadhuis, den 8en te Selzate, in het gemeentehuis, den 9en te Eekloo, in een school, den 10en en den 11en te Oostende, op het stadhuis, den 12en en 13en in een hotel te Nieuwpoort-bad, grondgebied Oost-Duinkerke, en den 14en bereikte het Veurne, waar het zijn intrek nam op het stadhuis en er verbleef tot 21 Januari 1915, waarna het nogmaals verhuisde, nu naar de schilderachtige pastorie van Houtem. Verder is het niet geweest. Vandaar baande het leger vier jaar later den weg naar Torhout, Beernem, Gent, Brussel en Luik.

Nadat de Duitschers eenige granaten op een veld niet ver van Veurne's station geslingerd hadden, bombardeerden zij voor de eerste maal, zooals we hoorden, op Allerheiligendag het stadje zelf.

Van de projektielen op den akker, hadden de menschen gezegd: « 't Zijn de Engelschen die missen ». Nu moest men wel gelooven, dat Veurne onder het vuur van den vijand lag. « De Nobele Roos », het hotel van den heer Brijs-De Smedt werd getroffen, zonder dat een der officieren, die daar het middagmaal gebruikten, gedeerd werden. Een andere granaat kwam in het klooster der Blauwe Zusters, Pannestraat, terecht en een scherf sloeg een der nonnen een been af. Nog elders vielen projektielen, maar men had toen geen doden te betreuren.

De Duitschers wachtten eenige dagen, alvorens een tweede maal de kracht van hun geschut te bewijzen. Maar uitstel bleek geen afstel, en al waren er gewonden en doden, al te zeer verontrustte de bevolking zich nog niet. Men telde zelfs de granaten, naarmate ze men over de huizen hoorde huilen. Doch de vijand koos weldra zijn doelpunten uit en een dezer was het sas.

Als men van het station komend, over de brug gaat en het kanaal links volgt, ziet men het scheidingspunt van de Loo- en de Duinkerksche vaart, en vlak daarbij het sas. Op den oever staat het bureel van de ontvangsten der sluisrechten en daar woont ook de sasmeester-ontvanger, de heer Victor Cyriel Kemp, een Boesingenaar, en die 18 jaar dienst deed aan het sas bij zijn geboorteplaats, het zoo bekend geworden oord in dezen oorlog.

Hij kwam in 1907 naar Veurne, een

niet minder gewichtig punt, zooals weldra blijken zou.

De IJzer immers, al had de groote staf het rivierke en zijn stelsel nimmer bestudeerd, was van overwegend belang voor de strategie. Onze militaire overheid had in de leer kunnen gaan bij de oude beschrijvingen en zou dan ontdekt hebben, dat 't riviertje en de Ieperlee in de 16e eeuw door 26 forten en schansen verdedigd waren en wel De Vierboet bij Nieuwpoort, op de Loke Sluis, Beckaf, Den Verloren Kost, Nieuwendamme, Terstylen, 's Gravenbrugge, Tard-avisé, het Schoorboomken, Schoorbakke, Schrekels bij Tervate, Coupe-la-voie, Blauwentoren, het Kwaadstratje, de Hoogbrug bij Dixmuiden, Sprange Heernisse, Ter Halve Mylemeulen, Steenen Sluis, Knokke, Peerenbloombrug, Ter Hagen, Driegrachten, Hoogbrugge, aan het Wit huiseken, Ter kooie of craye, Steenstratebrugge, Fintele, Elsendamme-Eversam, Staveldamme, Beverdijk, Roesbrugge, « Het Sas » en « Ter kaaie » bij Ieperen.

En al die namen vindt men in de verslagen van de krijgsgeschiedenissen 1914-1918 terug! Zoo was het « Walthuizen » het veerhuis, natuurlijk, daar waar onze eigen taal steeds geweerd werd, « la maison du passeur » genoemd. En van « Terstylen » zullen we weldra meer hooren. Of de studie der IJzerstreek dus ook vruchtbaar geweest zou zijn! Neen, het was niet de eerste maal dat het gewest oorlogsterrein werd. De boom aan de Westpoort te Loo, waaraan Julius Cesar zijn paard bond, behoort wel tot het rijk der legenden, maar Loo zelf lag daar dan toch als een vesting en was reeds in dien tijd der Romeinen een kamp. Het hoofdkwartier begreep nu met de onderwaterzetting het gewicht van het gansche wateringstelsel en vond in den heer Kemp een krachtigen, moedigen en verstandigen medewerker, die evenals zijn ambtgenoot Dingens, van Nieuwpoort, het geheele gebied kende. Een sasmeester is niet een man die aan een kruk draait, zooals velen — ook in onze genie — het zich voorstelden, een sasmeester is tegelijk telegrafist, telefonist, moet een gezond oordeel hebben, heeft een geweldige verantwoordelijkheid, want hij dient den wateraan- en afvoer te regelen, en in Vlaanderen moet hij natuurlijk buiten zijn eigen taal nog goed

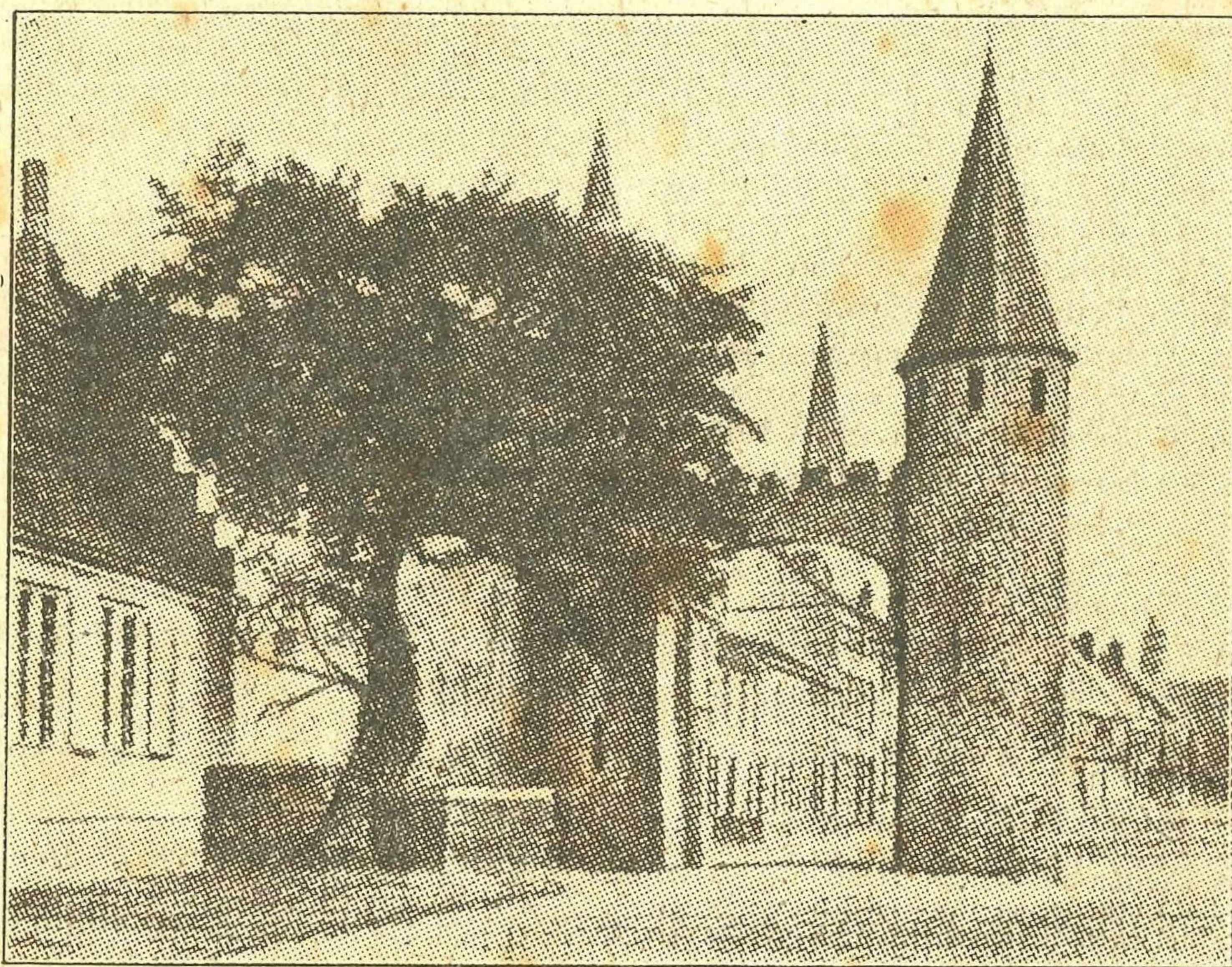
Fransch kennen, want aldus is de bestuurstaal. Zijn bestuurder-ingenieur kon het met een doen, doch de ondergeschikte niet.

De militairen hadden dus te Veurne niet gedaan wat ze te Nieuwpoort verrichtten. Den 20en Oktober, om 7 uur 's morgens, gaf Dingens zijn laatste verslag over en meldde hij, dat hij gedwongen was te vertrekken en Kemp schreef in zijn register (Service suspendu à Nieuport), (Dienst geschorst te Nieuwpoort).

De sluismeester van Veurne ontving bezoek van kapitein Thys en kapitein

ren. — « Hebt gij ze dan niet gekaleerd met een spie? » vroeg de sluismeester (2). « Dan verwondert het mij niet, dat ge dien tegenspoed hadt, en nu zit er niets anders op dan te wachten tot dezen nacht! »

Toen de IJzerslag geëindigd was, bleef de sluismeester Kemp vrijwillig ter beschikking van het groot hoofdkwartier en stond hij onder de bevelen van kolonel Jamotte. Vier jaar lang verrichtte hij getrouw zijn taak, ondanks de hevige beschieting. Zijn gezin woonde bij hem tot in Maart 1918; toen tijdens het vreeselijk bombardement van drie weken, vestigde zijn vrouw zich te Houthem. De

De Westpoort en Julius-Cesarboom te Loo

Umé en ook hij duidde het zelfde plan aan als Dingens en Kogge voor de onderwaterzetting en tegelijk waarschuwde hij, dat 't Oud Veurne-sas niet genoeg water geven kon, en men met de verlaten aan Veurne-Ambacht (Noordvaart) werken moest (1). De officieren keerden nu met Kogge naar het bureel terug en namen twee wrangen mee. 's Anderdaags was kapitein Thys weer bij Kemp en klaagde, dat de deuren toegeslagen wa-

(1) Wij zagen de kaart waarop dit gebeurde en het gebied dat overstroomd kon worden, blauw aangestreept.

heer Kemp had tot taak de afwatering te regelen en de schepen te schutten. De aflossing kon niet voldoende langs Nieuwpoort geschieden. Door de vier verlaten van Fintele, aan den mond van de Loovaart, trok men ook water in dit kanaal en spuide het dan verder naar Frankrijk, alzoo de vallei voor overstroming behoedend. 's Zomers spijsde men daarentegen het ondergelopen gebied. Er was hier dus een man noodig, die op de hoogte was van het gansche

(2) Wij herinneren, dat de sluismeester Beke van 't Oud Veurnesas ook verjaagd was.

IJzer- en Ieperleebekken. Daar de spoorverbinding met Frankrijk veel te wenschen overliet, was er druk vervoer te water en schepen met levensmiddelen, munitie, allerhande materiaal, kwamen dan ook door de Duinkerksche vaart en moesten te Veurne, door de zorgen van Kemp, die eenige soldaten tot helpers had, geschut worden, dikwijls onder hevig bombardement. De sluismeester had gemiddeld zeventien uren dienst per dag en bracht zijn enkele uren rust meestal in den kelder door. 't Gebeurde dat hij vijf en dertig manoeuvres te doen had in een etmaal. Dikwijls heeft hij zijn leven gewaagd (1). Bij dit alles bediende hij telegraaf en telefoon en weinig soldaten vermoedden, welk een trouwen waker zij bezaten op dien eenzamen post van Veurne! We zullen hem in den loop van ons verhaal meer ontmoeten.

Zoo had de afdeeling genie van het groot hoofdkwartier dus nog een dienst te meer: de onderwaterzetting; al werd die pas officieel ingricht met het samenstellen van een bijzondere compagnie sapeurs-pontonniers in Augustus 1915.

Den 5en November ontbood de koning Kogge op het stadhuis te Veurne en verleende hem de Leopoldsorde.

Nuyten leidde den toezichter der wateringen in de groote zaal, waar de vorst zich gedurende vijf minuten in 't Vlaamsch met den eenvoudigen ambtenaar onderhield.

(1) Zoo ontplofte den 2^{en} Februari 1917 een bom vlak voor het kantoor. Kemp was juist aan de telefoon geroepen door den kolonel. « Er is een vlieger bommen aan 't smijten », zei de sluismeester. Zijn vrouw riep hem uit den kelder toe, toch te komen. « Stel u in veiligheid », antwoordde de kolonel. Kemp had nauwelijks het bureel verlaten of de scherven vlogen naar binnen. Zoo zagen wij een geheel doorboord register van zijn kantoor schabben, een herinnering aan dien bewogen dag.

In 't arduin van 't sas ziet men nog een diepe kloof, daarin door een granaat geslagen tijdens een hevige beschieting, waaronder Kemp met de soldaten 21 schepen schutte. Niet meer dan een vaartuig mocht de sluis naderen, de anderen moesten op afstand wachten. Door de schuld van een of ander militair lagen er op dat oogenblik dus een en twintig in dit kanaalgedeelte. Uit de kabelballon boven Westende zagen de Duitschers zulks en 't duurde niet lang of de granaten hielden aan.

Den 10en Juli 1917 was er een bombardement van 24 uur op Veurne. Geen oogenblik heeft de heer Kemp zijn post verlaten. Hij werd beloond met het burgerlijk kruis 1914-1915, de medaille der Victorie en de herinneringsmedaille. Waarom niet de Leopoldsorde?

De geschiedenis der onderwaterzetting van den IJzer is verward; dat kan niet anders, want de gansche operatie leed aan dat gebrek. Vatten wij daarom nu even de verschillende perioden samen.

1. Een gedeeltelijke onderwaterzetting op 21 October. De verdediging van den IJzer tusschen Nieuwpoort en Sint-Joris was voor de eerste drie kilometer onmogelijk, daar de troepen door den vijand in de flank beschoten werden. Den 17en October 's avonds, wees de infanteriemajoor Holman daarop, toen hij zich met den majoor der genie Le Clément de Saint-Marcq en kapitein Thys in een huisje der Langestraat bevond. Thys stelde toen een gedeeltelijke onderwaterzetting voor, door de verlaten van den ouden IJzer of kreek van Nieuwendamme te openen en de ruimte tusschen de Plassendaalsche vaart en den gekanaliseerden IJzer te doen onderloopen. Majoor Le Clément de Saint Marcq richtte het verzoek tot generaal Dossin, kommandant der 2de legerafdeeling, en den 2en Oktober, om 9 u. 's morgens, werd het bevel gegeven. Het sluispersoneel was intusschen verjaagd en men nam zijn toevlucht tot den schipper Geeraert, die daar tusschen de soldaten liep. Om elf uur 's avonds werden de verlaten geopend door luitenant François, sergeant Ballon en eenige geniesoldaten, welke tot de wacht der sassen behoorden, met het verwachte gevolg.

2. De groote onderwaterzetting. De toestand van ons leger werd kritiek. Men besloot tot een groote onderwaterzetting van het terrein tusschen den IJzer en den spoordam. Dingens had het plan ontvouwd; Kogge insgelijks en ook Kemp. Men werkte, onder leiding van Kogge, aan het Oud Veurne Sas. Wij hebben uitvoerig verteld, hoe de oude Kogge grooten moed betoonde, maar hoe men kostbaren tijd verloor, eenvoudig, omdat de sluismeester van dien post, de heer Beke, verjaagd was.

3. De groote onderwaterzetting uitgebreid door het openen van de verlaten der Noordvaart. Het Oud Veurne Sas gaf niet genoeg water. Er werd bevel gegeven de verlaten der Noordvaart te openen. Dit zou gebeuren in den nacht van 28 op 29 October. Er kwam tegenbevel. Maar voor de tweede maal gelastte men

de operatie, welke dan in den nacht van 29 op 30 October uitgevoerd werd. Generaal Wielemans, stafoverste, gelastte op verzoek van Thys, kommandant Umé met die taak. Deze begaf zich met den schipper Geeraert, korporaal Ballon en de soldaten Coppe en Van Belle over de sluisdeuren, daar de brug van het Veurnsche kanaal vernield was. Had de vijand niet zoo gearzeld, hij zou wellicht op dat oogenblik reeds meester hebben kunnen zijn van die verlaten, want ze lagen voor onze linie, en dan had hij langs daar het door 't Oud Veurne Sas

opgestoken water kunnen afvoeren. Deze ramp werd gelukkig afgewierd.

We zouden dus als 5de periode kunnen aangeven de regeling en het op peil houden der overstroomde terreinen en nieuwe gedeeltelijke onderwaterzettingen bij Dixmuiden, Woumen, enz., waarbij de heer Kemp, sasmester van Veurne, zijn onschatbare diensten bewees. Geeraert bleef te Nieuwpoort tot den Winter van 1916-17, toen hij naar de achterhoede werd gezonden bij de schepen te Veurne.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELOOZD IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel